

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบสมมติฐาน และทฤษฎีรายได้ถาวรในวงจรชีวิตและข้อจำกัดด้านสภาพคล่องว่า มีอิทธิพลต่อการกำหนดการบริโภคของครัวเรือนในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ ซึ่งทำการทดสอบจากสมการ Euler equation ที่คำนวณได้จากแบบจำลองตามทฤษฎี

แบบจำลองการบริโภคภาคครัวเรือนของประเทศไทยสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ มีพื้นฐานมาจากแบบจำลองของ Zeldes (1989) ซึ่งเป็นแบบจำลองการแสวงหาอรรถประโยชน์สูงสุดของครัวเรือนภายใต้งบประมาณตลอดช่วงชีวิตและข้อจำกัดด้านสภาพคล่อง อย่างไรก็ตามงานศึกษาชิ้นนี้ได้ปรับปรุงแบบจำลองของ Zeldes โดยเพิ่มตัวแปรสินค้าคงทนไว้ในแบบจำลองเนื่องจากสินค้าคงทนมีอิทธิพลต่อการกำหนดการบริโภคสินค้าโดยทั่วไป (Bernanke; 1981) เพื่อให้แบบจำลองมีความสมบูรณ์ในการอธิบายพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือน และปรับปรุงแบบจำลองเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและข้อมูลของครัวเรือน ไทยมากที่สุด

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ มุ่งเน้นการทดสอบคุณสมบัติของตัวแปรต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดการเปลี่ยนแปลงของระดับการบริโภคระหว่างช่วงเวลา กล่าวคือ หากครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมการบริโภคแบบรายได้อายุถาวรแล้วนั้น การเปลี่ยนแปลงของระดับการบริโภคจะถูกกำหนดโดยส่วนของความคลาดเคลื่อนและตัวแปรที่กำหนดครุณียิมของครัวเรือนเท่านั้น (Hall; 1978)

การทดสอบพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนว่า มีส่วนของข้อจำกัดด้านสภาพคล่องเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการบริโภคด้วยหรือไม่นั้น สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการทดสอบกับครัวเรือน 2 กลุ่ม อันได้แก่กลุ่มครัวเรือนที่มีความน่าจะเป็นที่จะมีข้อจำกัดในการกู้ยืม และกลุ่มครัวเรือนที่ไม่มีแนวโน้มที่จะมีข้อจำกัดในการกู้ยืม โดยพิจารณาจากรายได้ต่อคนต่อเดือนของครัวเรือนที่แท้จริง เปรียบเทียบกับรายได้ต่อคนต่อเดือนตามเส้นความยากจนของประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2545

อนึ่ง การทดสอบว่าข้อจำกัดด้านสภาพคล่องมีอิทธิพลในการกำหนดการบริโภคของครัวเรือนไทยหรือไม่นั้น การศึกษาในครั้งนี้ได้ดำเนินการทดสอบโดยพิจารณาว่าค่า Lagrange multiplier ปรากฏในสมการ Euler equation หรือไม่ โดยค่า Lagrange multiplier นั้นจะใช้ตัวแปรรายได้สุทธิของครัวเรือนเป็นตัวแปรแทน (Proxy variable) แทน เนื่องจาก รายได้สุทธิและข้อจำกัดด้านสภาพคล่องมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าอรรถประโยชน์ตลอดช่วงชีวิตของครัวเรือนสามารถเพิ่มขึ้นได้เมื่อข้อจำกัดด้านสภาพคล่องได้รับการผ่อนปรน กล่าวคือ เมื่อครัวเรือนได้รับการผ่อนปรนข้อจำกัดในการกู้ยืม โดยสามารถกู้เงินจากรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตมาใช้ได้เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วยแล้ว ครัวเรือนจะนำเงินที่สามารถกู้ยืมได้เพิ่มไปบริโภคในงวดเวลาปัจจุบันเพื่อรักษาระดับการบริโภคของตนให้คงที่ตลอดช่วงชีวิต อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้ายจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงเนื่องจากฟังก์ชันการบริโภคแบบ Concave ซึ่งเมื่อผู้บริโภคทำการบริโภคมากขึ้นจะทำให้อรรถประโยชน์ของผู้บริโภคเพิ่มขึ้น แต่เพิ่มสูงขึ้นในอัตราที่ลดลง

เนื่องจากงานศึกษาชิ้นนี้มีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่มีความต่อเนื่องกัน ในแต่ละงวดเวลาหรือมีความต่อเนื่องกันอย่างน้อยระหว่าง 1 งวดเวลา หรือข้อมูล Panel data เพื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของระดับการบริโภคของครัวเรือนระหว่างงวดเวลา ซึ่งจะต้องพิจารณาจากครัวเรือนเดิมที่ทำการบริโภค อย่างไรก็ตาม ฐานข้อมูลต่างๆของประเทศไทยที่เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายของครัวเรือนมิได้ดำเนินการเก็บฐานข้อมูลแบบ Panel data เพราะฉะนั้นงานศึกษาในครั้งนี้จึงได้จัดทำฐานข้อมูล Panel data ใหม่เพื่อสามารถนำมาใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้ได้โดยการนำข้อมูลจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงเศรษฐศาสตร์จุลภาคของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2531- 2545

นอกจากนั้น ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์สำหรับสมการที่ใช้ในการศึกษาได้ใช้วิธีการประมาณการโดยวิธี Maximum likelihood estimation ซึ่งมีความแตกต่างจากงานศึกษาในอดีตที่ใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุด เนื่องจากการประมาณค่าแบบ Maximum likelihood estimation จะช่วยขจัดปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพ และปัญหาการขาดความคงเส้นคงวา ในการประมาณการค่าสัมประสิทธิ์ซึ่งโดยปกติมักจะพบปัญหานี้กับการประมาณการด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด

ทั้งนี้ ผลการประมาณการค่าสัมประสิทธิ์ได้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้การบริโภคในแต่ละงวดเวลาแตกต่างกัน มีผลกระทบต่อครัวเรือนที่ไม่มีข้อจำกัดในการกู้ยืมอย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่มีผลกระทบต่อครัวเรือนที่ไม่มีข้อจำกัดในการกู้ยืม อายุของหัวหน้าครัวเรือนและ

อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงไม่มีผลกระทบต่อครัวเรือนทั้งสองกลุ่ม แต่อัตราการเติบโตของการบริโภคสินค้าคงทนมีผลกระทบต่อการบริโภคสินค้าทั่วไปทั้งสองกลุ่มครัวเรือน

อย่างไรก็ตาม ผลการทดสอบมิได้เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้เนื่องจากกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนต่ำกว่าเส้นความยากจน หรือ กลุ่มครัวเรือนที่มีความน่าจะเป็นในการมีข้อจำกัดด้านสภาพคล่อง โดยรายได้ของครัวเรือนกลุ่มนี้ไม่มีอิทธิพลในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคแต่อย่างใด แต่ในทางกลับกันกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนสูงกว่าเส้นความยากจน หรือกลุ่มครัวเรือนที่ไม่มีความน่าจะเป็นในการมีข้อจำกัดด้านสภาพคล่อง การเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคกลับตอบสนองต่อระดับรายได้ของครัวเรือน ซึ่งขัดแย้งกับสมมติฐานพฤติกรรมบริโภคภายใต้ทฤษฎีรายได้ถาวรในวงจรชีวิต และข้อจำกัดด้านสภาพคล่อง

5.2 นัยเชิงนโยบาย

จากการศึกษานี้สามารถนำมาสู่นโยบายด้านการบริโภคภาคครัวเรือนและเศรษฐกิจ โดยแบ่งการพิจารณาได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวได้ดังนี้

1. ผลกระทบต่อเศรษฐกิจในระยะสั้น

ในระยะสั้นการใช้นโยบายทางเศรษฐกิจนั้น จะมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะร่ำรวยมากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะยากจน (ตามเกณฑ์ของเส้นความยากจน) เนื่องจากผลการทดสอบแสดงให้เห็นว่า ระดับรายได้มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับการบริโภคของครัวเรือนกลุ่มนี้ ดังนั้นการใช้นโยบายใดๆ อันมีผลทำให้ระดับรายได้ของครัวเรือนกลุ่มนี้เปลี่ยนแปลง ซึ่งจะส่งผลให้ระดับการบริโภคของครัวเรือนเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน ดังเช่น นโยบายทางด้านภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา นโยบายการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก เป็นต้น

2. ผลกระทบต่อเศรษฐกิจในระยะยาว

ในระยะยาวการใช้นโยบายทางเศรษฐกิจ มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะยากจนมากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะร่ำรวย (ตามเกณฑ์ของเส้นความยากจน) เนื่องจากผลการทดสอบแสดงให้เห็นว่า ระดับรายได้ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับการบริโภคของครัวเรือนกลุ่มนี้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากครัวเรือนกลุ่มนี้มี

พฤติกรรมการออมเพื่อป้องกันความไม่แน่นอนในอนาคต (Precautionary saving) ดังนั้นหากครัวเรือนเหล่านี้มีพฤติกรรมเช่นนี้แล้วจะทำส่งผลให้เกิดความเจริญเติบโตต่อเศรษฐกิจในระยะยาว เนื่องจากการออมที่เพิ่มขึ้นจะทำให้การลงทุนเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน

5.3 ข้อจำกัดของการศึกษา

ข้อจำกัดในการศึกษานี้มาจากข้อจำกัดด้านฐานข้อมูลเป็นหลัก เนื่องจากแบบจำลอง และสมการที่ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนไทย ภายใต้ทฤษฎีรายได้ถาวรในวงจรชีวิตและข้อจำกัดด้านสภาพคล่องนั้น มีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของครัวเรือนระหว่างช่วงเวลา ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนั้นจะต้องเก็บข้อมูลในรูปแบบของข้อมูล Panel data แต่การเก็บข้อมูลของประเทศไทยที่เกี่ยวกับรายได้และรายจ่ายภาคครัวเรือนมีเพียงรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ซึ่งเป็นข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross section data) ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงต้องสร้างฐานข้อมูล Panel data ใหม่ จากข้อมูลภาคตัดขวางซึ่งอาจทำให้การคำนวณข้อมูลที่จะนำไปใช้สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ เกิดความผิดพลาดได้บางส่วน

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป

(1) เนื่องจากการศึกษานี้ได้พัฒนาการจัดทำฐานข้อมูล Panel data ขึ้นใหม่จากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Household Socio-Economic) เพื่อใช้ในการศึกษาอัตราการเปลี่ยนแปลงของระดับการบริโภค ซึ่งในประเทศไทยไม่มีการจัดเก็บฐานข้อมูล Panel data ไว้ ดังนั้นผู้สนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยที่มีความจำเป็นต้องใช้ฐานข้อมูล Panel data สามารถใช้กระบวนการสร้างฐานข้อมูลตามวิธีการศึกษาในครั้งนี้ได้

(2) หากพิจารณาผลของการทดสอบแล้ว แม้ว่าครัวเรือนไทยจะมีได้มีพฤติกรรมการบริโภคตามสมมติฐานและทฤษฎีรายได้ถาวรในวงจรชีวิตและข้อจำกัดด้านสภาพคล่อง แต่เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของความไม่สอดคล้องในการอธิบายพฤติกรรมการบริโภค โดยทฤษฎีรายได้ถาวรในวงจรชีวิตอีกประการหนึ่ง อันได้แก่การออมเพื่อป้องกันความไม่แน่นอนในอนาคต (Precautionary saving) แล้วอาจสามารถอธิบายได้ว่ากลุ่มครัวเรือน ที่มีความน่าจะเป็นในการมีข้อจำกัดด้านสภาพคล่องนั้นมีพฤติกรรมการออมเพื่อป้องกันความไม่แน่นอนในอนาคต กล่าวคือ

หากครัวเรือนกลุ่มนี้มีรายได้เพิ่มขึ้น พวกเขาจะดำเนินการเก็บออมเพิ่มขึ้นมากกว่าการนำรายได้ที่เพิ่มขึ้นไปบริโภค จึงทำให้การเปลี่ยนแปลงการบริโภคและระดับรายได้มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ทั้งนี้ จากงานศึกษาของ Carroll และ Kimball (1996) ที่กล่าวว่าความแปรปรวนของการบริโภคนั้นมีสาเหตุภายนอกแต่มีความสัมพันธ์ซึ่งขึ้นอยู่กับความไม่แน่นอนทั้งหมด ที่ผู้บริโภคต้องเผชิญ อันได้แก่ข้อมูลข่าวสารใหม่ที่ผู้บริโภคต้องเผชิญเมื่อเวลาผ่านไป เช่น อัตราดอกเบี้ย และระดับรายได้ ของผู้บริโภค เพราะฉะนั้นความแปรปรวนของการบริโภคจึงมีส่วนในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคด้วยเช่นกัน นอกจากนี้งานศึกษา Guiso และ คณะ (1992) ที่ทำการทดสอบเชิงประจักษ์เกี่ยวกับพฤติกรรมกรบริโภค และการออมเพื่อป้องกันความไม่แน่นอนในอนาคต โดยทำการเก็บข้อมูลด้านอาชีพของครัวเรือน และรายได้ที่ครัวเรือนคาดหวังเพื่อคำนวณหาความแปรปรวนของรายได้ และพิจารณาความแปรปรวนดังกล่าว ซึ่งถือเป็นความเสี่ยงที่ครัวเรือนต้องเผชิญว่ามีผลต่อระดับการออมของครัวเรือนอย่างไร โดยผลการทดสอบสรุปว่าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพที่มีความเสี่ยงมากนั้นกลับมีพฤติกรรมกรไม่กลัวความเสี่ยง หรือมีทำการออมน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับความแปรปรวนของรายได้ที่ได้รับจากอาชีพของตน หรือกล่าวโดยสรุปคือเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีพฤติกรรมที่ไม่สมเหตุสมผล ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Skinner (1988) เพราะฉะนั้น ผู้ที่สนใจทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรบริโภคของครัวเรือนควรนำปัจจัยด้านการออมเพื่อป้องกันความไม่แน่นอนในอนาคตมาพิจารณาด้วย เพื่อให้การอธิบายพฤติกรรมกรบริโภคของไทยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

(3) ผู้ที่สนใจในการศึกษาเพิ่มเติม อาจดำเนินการศึกษาในบริบทเพิ่มเติมที่ การศึกษานี้ไม่สามารถดำเนินการได้โดยละเอียด อาทิเช่น การศึกษาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของระดับการบริโภคต่อนโยบายทางเศรษฐกิจต่างๆทั้งนโยบายการคลัง และนโยบายการเงิน รวมทั้งการศึกษาถึงประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรบริโภคเช่น การออม การก่อหนี้สินภาคครัวเรือน เป็นต้น